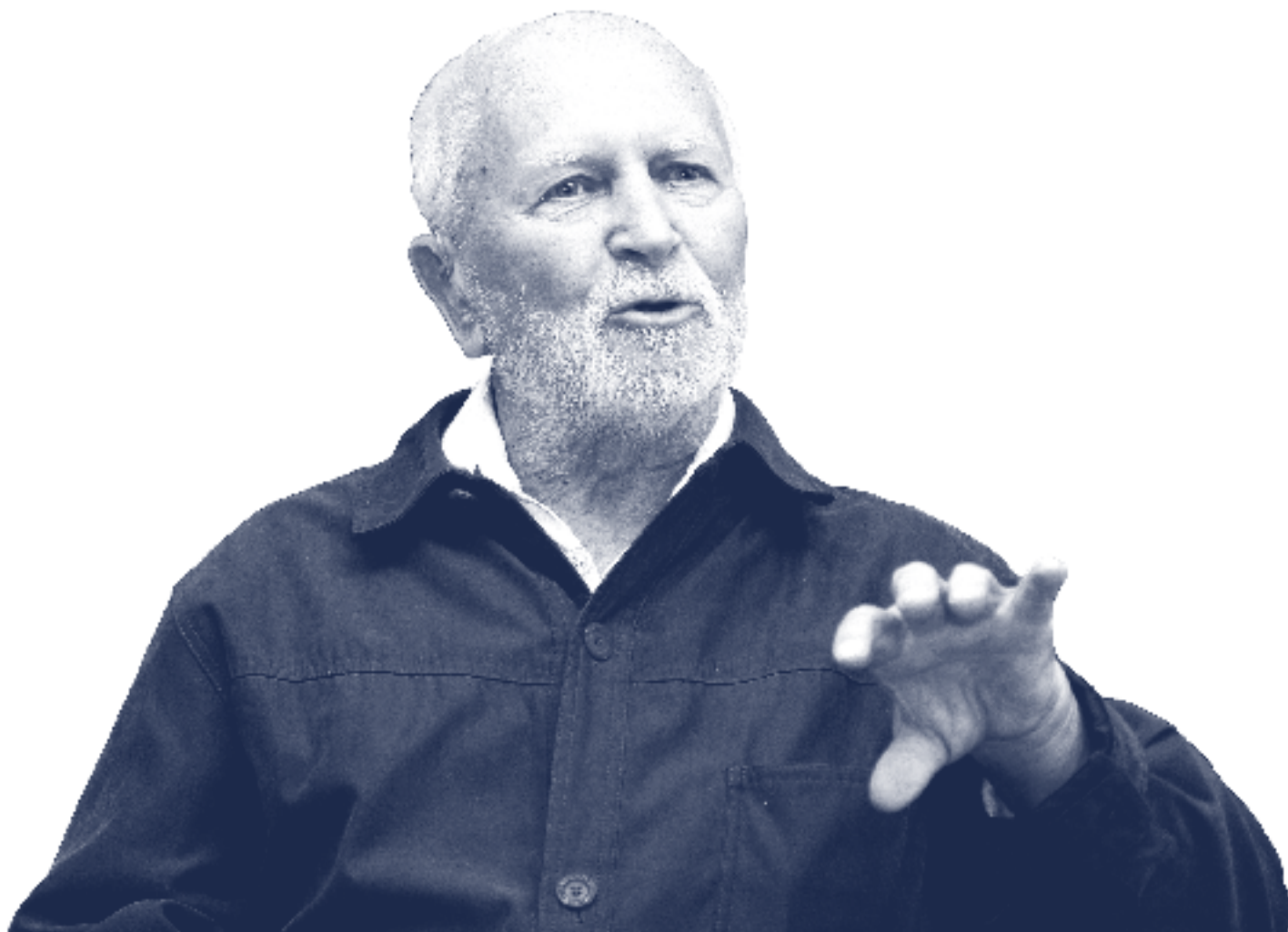

Spravedlivý jako palma kvést bude

Jaroslav Skála – zakladatel české adiktologie

LEDEN - ÚNOR 2008

Toto číslo „Zaostřeno na drogy“ je věnováno uctění památky doc. MUDr. Jaroslava Skály, CSc., zakladatele české adiktologie a výrazné osobnosti české psychoterapie. Je sestaveno z publikací, článků a vzpomínek některých Skálových žáků a následovníků. K vydání je připravil doc. MUDr. PhDr. Kamil Kalina, CSc.; kromě něj se na tomto Zaostřeno na drogy autorsky podíleli PhDr. Ivan Douša, PhDr. Helena Klímová, CSc., MUDr. Jiří Krombholz, MUDr. Petr Popov, PhDr. Jiří Růžička, PhD. a RNDr. Jitka Vodňanská.

obsah

- 1 AŽ MÁ CESTA SKONČÍ, SKÁLOU CHCI SE STÁT
- 2 SKÁLA ADIKTOLOG – ŽIVOTNÍ DRÁHA ZAKLADATELE
- 3 APOLINÁŘ
- 4 JITKA VODŇANSKÁ NAVLÉKÁ KORÁLKY VZPOMÍNEK
- 5 SKÁLA A SPOL. – APOLINÁŘ A NEALKOHOLOVÉ DROGY
- 6 SKÁLA V PSYCHOTERAPII – SUR
- 7 SKÁLA V PSYCHOTERAPII MIMO SUR
- 8 OBČANSKÁ STATEČNOST
- 9 POSLEDNÍ VĚTY

Doc. MUDr. Jaroslav Skála, CSc., nestor české adiktologie a psychoterapie, zemřel 25. listopadu 2007 před půlnocí ve věku 91 a půl roku.

■ AŽ MÁ CESTA SKONČÍ, SKÁLOU CHCI SE STÁT

Jaroslav Skála se narodil 25. května 1916 v Plzni. Maturoval na plzeňském gymnáziu v r. 1935, pak studoval na lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze a zároveň na Institutu pro tělesnou výchovu a sport Univerzity Karlovy v Praze, který ukončil v r. 1939. Po uzavření českých vysokých škol v r. 1939 byl profesorem tělocviku v Plzni, studoval také na německých univerzitách v Königsbergu (dnešní Kaliningrad) a v Göttingen. Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Praze dokončil až po II. světové válce. Habilitoval se v r. 1969, titul docenta řádně uznán v r. 1990.

Po promoci v r. 1946 nastoupil na psychiatrickou kliniku dnešní 1. lékařské fakulty UK v Praze. Při ní v r. 1948 založil oddělení pro léčbu závislostí (Apolinář), které vedl do r. 1982. Jím vytvořený systém protialkoholní léčby je v celosvětovém měřítku originální a průkopnickou aplikací principů terapeutické komunity v oblasti závislostí. V roce 1951 inicioval založení záchranné stanice - prvního zařízení svého druhu na světě. V r. 1956 zakládal a do osmdesátých let vedl sekci pro alkoholismus a toxikomanie Psychiatrické společnosti České lékařské společnosti J.E. Purkyně. V této roli prosazoval vytváření sítě lůžkových i ambulantních zařízení pro léčbu alkoholismu, od r. 1966 s rozšířenou působností na jiné (nealkoholové)

toxikomanie. Při Apolináři zřídil v r. 1967 středisko pro děti, mládež a rodinu a v r. 1971 středisko pro drogové závislosti. V r. 1969 zde byl započat první výzkum efektivity protialkoholní ústavní léčby vedený PhDr. L. Kubičkou. Skálova péče o vzdělávání v oboru vedla v r. 1980 k vytvoření nástavbové lékařské specializace v léčení alkoholismu a jiných toxikomanií. Od konce 60. let se Jaroslav Skála prosazoval rovněž jako jedna z vůdčích osobností československé psychoterapie. Pro jeho působení v oboru psychoterapie byl důležitý rok 1967, kdy spolu s E. Urbanem a J. Rubešem založil první výcvikovou komunitu později značně rozšířeného a dodnes působícího systému SUR (zkratka podle iniciál jmen Skála – Urban – Rubeš). V letech 1982–1994 byl předsedou sekce a později samostatně Společnosti pro psychoterapii a rodinnou terapii. Rovněž založil (v r. 1978) a vedl Kabinet pro vzdělávání v psychoterapii při psychiatrické klinice dnešní 1. lékařské fakulty, podílel se na vytvoření a práci Pražského psychoterapeutického institutu a Pražské psychoterapeutické fakulty (oboje 1991) a Vysoké školy psychologicko-sociální.

Jaroslav Skála spolupracoval s řadou mezinárodních institucí, např. s WHO a ICAA (International Council for Alcoholism and Addictions), přednášel na mnoha mezinárodních kongresech po

celém světě. V oboru léčby závislosti a psychoterapie publikoval řadu knih (některé přeloženy v zahraničí) a množství článků v ČR a v dalších 18 zemích.

Do pokročilého věku byl Jaroslav Skála aktivním účastníkem odborného života, podílel se zejména na psychotherapeutickém výcviku a supervizi v programech vzdělávání v psychoterapii. Ještě v r. 2001 ukončil výcvik v supervizi pod záštitou European Association of Supervision.

Jaroslav Skála obdržel čestné členství České lékařské společnosti J.E. Purkyně, medaili J.E. Purkyně, cenu Augusta Forela a další odborné pocty. Jeho jméno nese výroční cena Společnosti pro návykové nemoci (udělována od r. 2001) a vzdělávací Skálův institut. V r. 2002 ho prezident republiky vyznamenal medailí Za zásluhy. V r. 2006 se stal spolu s PhDr. L. Kubičkou prvním nositelem Ceny adiktologie za přínos oboru.

Jaroslav Skála byl silnou, tvořivou, složitou a mnohorozměrnou osobností, která prošlapala mnoho cest a zanechala mnoho stop. Mnoho následovníků často různého zaměření se němu hlásí jako ke svému velkému učiteli a životnímu vzoru. Mít takového učitele a takový vzor bylo pro ně štěstím i výzvou. Štěstím i výzvou byl i jako zakladatelská osobnost a patriarcha české adiktologie a psychoterapie. Výzvou zůstává jeho energie, vytrvalost, předvídavost, naslouchání potřebám praxe a směřování vždy o kus dál nad tuto aktuální potřebu, hluboká lidskost (i když často ve stylu „drsné lásky“), čestnost postojů, konsistence názorů i schopnost se stále učit – v neposlední řadě zůstává výzvou i jeho styl stárnutí a stáří.

Přejme Jaroslavu Skálovi důstojný odchod z vrchovatě naplněného života a při úctě k jeho památce a ožívání stop, které v nás zanechal, nezapomeňme na jeho celoživotní družku paní Arnoštku Mařovou, na její podíl na tom, čím pro nás byl, a buďme s ní v této těžké chvíli jejího života.

Kamil Kalina

(nekrolog na www.drogy-info a dalších portálech, 27. 11. 2007)

■ SKÁLA ADIKTOLOG – ŽIVOTNÍ DRÁHA ZAKLADATELE

Zvláštní symboliku lze spatřovat ve skutečnosti, že tento zakladatel české alkoholologie se narodil ve městě piva – v Plzni. Možná to je jedním z důvodů, proč se o Skálovi (zejména mezi jeho pacienty) tradovalo, že měl sám problémy s alkoholem. Představa mladého muže, holdujícího nezřízeně plzeňskému byla patrně pro řadu lidí stejně přitažlivou fantazií, jako pro jiné představa přísného askety, kategoricky odmítajícího a odsuzujícího všechny radosti života. Osobně jsem přesvědčen, že Jaroslava Skálu je možno objektivně hodnotit jako člověka vášnivého, nadměrná konzumace alkoholu, ani jiných návykových látek však mezi jeho vášně nepatří. Některé z jeho opravdových vášní měly patrně u něj v průběhu života až charakter abúzu (např. práce, cestování a sport – zejména běhání), nikdy však nedosáhly stupně závislosti. Naopak – v přeneseném významu – lze říci, že to, oč (v případě alkoholu) marně usilovaly celé generace jeho pacientů, se Skálovi (v případě jeho „vášni“) podařilo: učinil z nich „zdraví prospěšné návyky“ a naučil se úspěšně jejich „kontrolovanému užívání“. Co bylo u něj zdrojem těchto „návyků“? Bezpochyby významnou roli hrály „faktory genetické“. Jak sám uvádí, byly to „geny, o které pečoval a nešlapal po nich“ – schopnost, vytrvalost a trpělivost jeho předků, projevující se u něj obdivuhodnou pracovitostí v průběhu profesionální kariéry. Jistě k nim lze počítat fyzickou zdatnost a pohybové nadání, které od mládí rozvíjel. Sport se tak rovněž – celoživotně – stal jedním z jeho hlavních („vášnivých“) návyků. Konečně i počátky jeho „vášnivě“ záliby v cestování a poznávání nových krajín lze vystopovat v dětství. Ve dvacátých letech se totiž – díky zaměstnání jeho otce – často stěhovali. V r. 1925 dokonce až do Jugoslávie, kde otec pracoval tři roky jako vrchní inženýr v železárnách blízko Sarajeva. Později se stal expertem Škodovky a pobýval často mimo republiku. Také Jaroslav Skála (již jako vedoucí lékař protialkoholního oddělení) často na dlouhé týdny Apolinář opouštěl a cestoval. Během svého života navštívil téměř čtyři desítky zemí. Kombinace výše zmíněných dispozic se nejdříve projevila v oblasti sportovní. Ve dvanácti letech, jako sekundán reálného gymnázia, vstoupil Skála do tělocvičné jednoty Sokol. Sokolu zůstal věrný celoživotně. V šestnácti letech cvičil na Strahově na všesokolském sletu, počínaje r. 1932 se zúčastnil (do r. 1948 aktivně) všech sletů a spartakiád. Byl rovněž zakladatelem TJ Sokol Apolinář. V mládí se aktivně věnoval různým sportovním odvětvím, nejvíce lehké atletice a cyklistice, s kamarády i sám projel na kole velký kus Evropy. Po maturitě na gymnáziu v r. 1935 začal studovat lékařskou fakultu v Praze. Současně se přihlásil také ke studiu na Institutu tělesné výchovy a sportu, který úspěšně absolvoval v r. 1939. V témže roce – po okupaci republiky – nacisté uzavřeli české vysoké školy. Skála tak nejprve nastoupil jako profesor tělocviku na reálce v Plzni, lékařskou fakultu dokončil po osvobození republiky. Promoval v r. 1946, poté se ucházel o místo na interní klinice profesora Hynka. Vzhledem k tomu, že se Skála

v průběhu studií oženil s kolegyní medicíkou Emilkou a měli v té době již dvě děti, považoval jej pan profesor za neperspektivního. Měl totiž zájem o někoho, kdo by byl ochoten trávit na klinice čas od rána do večera. Profesor Hynek netušil, že odmítá přijmout lékaře, který v budoucnu bude trávit na pracovišti celé dny a noci. Poté, co neměl volné místo ani profesor Král v novém Ústavu tělovýchovného lékařství, šel se Skála zeptat na pražskou psychiatrickou kliniku profesora Myslivečka. K psychiatrii měl vztah díky vynikajícím přednáškám docenta Mauze, žáka Ernsta Kretschmera, které vyslechl během stáže v Königsbergu. Vzhledem k tomu, že psychiatrie tehdy nepatřila mezi nejvyhledávanější obory, byl přijat a stal se posléze lékařem s nejdelším nepřetržitým působením na pražské psychiatrické klinice v poválečném období. Od nástupu na kliniku v srpnu roku 1946, včetně dalšího působení na protialkoholním oddělení kliniky – v Apolináři – až do odchodu do důchodu v r. 1982 tak zde byl činný 36 let.

Krátce po nástupu na psychiatrickou kliniku v srpnu 1946 došlo k události, která měla rozhodující význam pro další vývoj Skálovy profesionální dráhy. Profesor Hořejší, který Skálu pozval v červnu 1945 na valnou hromadu Československého abstinentního svazu, mu nabídl, aby se zúčastnil první poválečné konference o alkoholismu, která se měla konat v září téhož roku v Bruselu. Rozhodla zejména skutečnost, že Skála uměl kromě němčiny dobře francouzsky. Na konferenci byl nejmladším z více než stovky účastníků. Z referátů zahraničních kolegů dospěl k závěru, že alkoholismus působí problémy celosvětově a že by to mohla být i pro něj jako budoucího psychiatra zajímavá oblast profesionálního zájmu.

Po návratu z konference proto začal v klinické knihovně hledat novinky v odborné literatuře, týkající se problematiky alkoholismu. Záhy narazil na informace o společenství Anonymních Alkoholiků, kteří od r. 1935 vyvíjeli činnost v USA. S kolegy z psychiatrické kliniky rovněž začal diskutovat o možnosti aplikace nových metod léčby alkoholismu.

Výsledkem jejich diskusí bylo krátce na to (v r. 1947) zahájení averzivní léčby emetinem. Prvním pacientem, který tuto averzivní léčbu absolvoval a následně úspěšně abstinoval, byl současně také první předseda socioterapeutického klubu, který Skála založil 5. února 1948 pro pacienty a absolventy odvykací léčby. Klub lidí, usilujících o střízlivost (KLUS) byl inspirován formou svépomoci a myšlenkami amerických Anonymních Alkoholiků (AA), zejména usilováním o střízlivost.

Založení KLUSu, jehož členové se scházeli jednou týdně v Ústavu národního zdraví v Praze na Vinohradech, tak předcházelo vlastního založení protialkoholního oddělení „U Apolináře“. K této historické události došlo 7. září 1948, kdy do budovy, sousedící s kostelem sv. Apolináře, přišel doktor Jaroslav Skála spolu s několika pacienty – alkoholiky z psychiatrické kliniky. Pacienti si přinesli postele a Skálovi psací stůl aby mohl začít ordinovat (první den na zahradě). Takto nenápadně, v několika málo místnostech, zahájilo činnost protialkoholní oddělení, které se posléze stalo centrem vzniku a vývoje celého nového oboru medicíny u nás.

V následujících letech Skála se spolupracovníky postupně vypracoval komplexní léčebný program, režim a systém doléčování, který se stal vzorem pro další nově vznikající oddělení pro léčbu závislosti na návykových látkách u nás i v zahraničí. Některé prvky programu byly zcela unikátní. Tak například v roce 1951 inicioval Skála zřízení protialkoholní záchytné stanice, která v podobě zdravotnické instituce byla prvním zařízením svého druhu na světě. Po vzoru pražské záchytky pak vznikala podobná zařízení u nás i v zahraničí. Svoje aktivity v oblasti prevence a léčby závislosti na alkoholu neomezil Skála jen na Apolinář. Bez nadsázky jej lze považovat za zakladatele alkoholologie v naší zemi. Spolu s dalšími (Rubeš, Urban, aj.) postupně rozšiřoval oblast odborného zkoumání, prevence a léčby závislosti. Zcela ve shodě se zahraničními odbornými trendy druhé poloviny dvacátého a začátku 21. století tak stáli u zrodu moderní adiktologie – oboru, který se zabývá výzkumem, prevencí a léčbou závislosti na psychoaktivních látkách a jiných zdraví škodlivých návyků, a který kromě pevného zakotvení medicínského, vytváří předpoklady pro potřebné přesahy. Skála založil a v letech 1956–1981 vedl Sekci pro otázky alkoholismu a jiných toxikomanií, v roce 1993 byl spoluzakladatelem Společnost pro návykové nemoci v rámci České lékařské společnosti J. E. Purkyně. Výčet odborných adiktologických aktivit docenta Skály by byl velmi rozsáhlý, mj. je autorem více než 140 vědeckých prací domácích i zahraničních, včetně tří monografií.

Petr Popov

(z medailonu doc. MUDr. Jaroslava Skály, CSc., předneseného při příležitosti předání Ceny adiktologie za celoživotní dílo a přínos oboru, 29. 6. 2006)

APOLINÁŘ

V r. 1948 bylo při psychiatrické klinice 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze ve Všeobecné fakultní nemocnici založeno první specializované lůžkové oddělení pro studium a léčbu alkoholismu, známé jako Apolinář. Název vznikl podle umístění v bývalém klášteře při gotickém kostele sv. Apolináře na okraji Nového Města. Oddělení založil a do r. 1982 vedl doc. MUDr. Jaroslav Skála. Komplex služeb Apolináře zahrnuje v současnosti léčebná oddělení pro muže a ženy, ambulanci, detoxifikační jednotku, úsek substituční léčby a středisko pro mládež a rodinnou terapii; donedávna k němu patřila i pobočka pro závislé ženy v Lojovicích. Řadu desetiletí je Apolinář centrem odborného života v oblasti léčby závislosti i v psychoterapii. Model léčby závislosti rozvíjený v Apolináři (Apolinářský či Skálův model) je známý i v zahraničí. Spojuje zásady terapeutické komunity a behaviorální přístupy, projevující se zejména v náročném léčebném režimu s bodovacím systémem. Apolinářský model zdůrazňuje nejen individuální odpovědnost pacientů, což je v léčbě závislosti pravidlem, ale i odpovědnost kolektivní. K dalším důležitým složkám Apolinářského modelu

patří pravidelná shromáždění komunity, skupinová terapie a práce s rodinou. Důraz se také klade na edukaci a posilování fyzické zdatnosti pacienta.

Jak zařadit Skálův model do proudu terapeutických komunit? Tato otázka je přirozeně pro české odborníky zajímavá, odpovědět ale není jednoduché. Skála byl zřejmě ve světovém měřítku první, kdo úspěšně použil principy léčebně-výchovného kolektivu v oblasti závislosti. Nelze však tvrdit, že existovala souvislost mezi prvním obdobím Apolináře a zakladatelskými činy Jonese a Maina.¹ To nijak nesnižuje novátorský význam Skály a jeho modelu. Můžeme vyzdvihnout, že se Skála koncem čtyřicátých let kongeniálně vydal obdobnou cestou jako o několik let předtím britští autoři a inspiroval se podobně jako oni poznatky z oblasti výchovy sociálně narušené mládeže, v tomto případě koncepcí Makarenkových výchovných komun.² Důkladnější studium a zhodnocování Jonesovy koncepce TK v Apolináři lze klást až do šedesátých let. Skála sám nazýval apolinářský systém terapeutickou komunitou s odvoláním na tuto „demokratickou“ linii, od níž se však v mnohém odlišuje. Kratochvíl (1979) píše, že Jaroslav Skála přizpůsobil metodu TK³ léčbě lidí závislých na alkoholu a dosahoval pozoruhodných výsledků. Režim je přísnější, s řadou represivních prvků. Permisivnost vůči odchýlnému chování je menší, větší důraz se klade na kázeň a pořádek. Život v terapeutické komunitě má posilovat vůli, vést k novým zájmům a činnostem, navozovat potřebné stavy přirozené euforie, naučit vypořádat se s kritickými stavy napětí, frustrace a špatné nálady bez útěku k alkoholu. Pacienti jsou záměrně vystavováni zvýšené zátěži fyzické i psychické a vedeni k větší odpovědnosti za utváření vlastního osudu.

I když se Apolinář v některých rysech podobá „hierarchickým“ terapeutickým komunitám, jde zjevně o jiný model; poznatky z tohoto okruhu se uvádějí až později a s jistými výhradami (viz Skála, 1987). Apolinářský model obsahuje rovněž řadu paralel a souvislostí s hnutím Anonymních alkoholiků (svěpomoc, oddanost společenství, doznání, odčinění v životní praxi, důraz na pozitivní změnu a posilování ega), avšak bez spirituálního zaměření.

Při zpětném pohledu lze usoudit, že Skála vytvořil do značné míry nezávislou a originální koncepci, která se během dekád jeho aktivního působení rozšiřovala a obohacovala o nové

podněty, vždy však si zachovávala svébytnost. Podle ní pak vznikla řada oddělení pro návykové nemoci v psychiatrických léčebnách (Červený Dvůr, Jeseník, Praha-Bohnice, Jihlava, Opava, Brno-Černovice, Nechanice a další), která se stále hlásí ke Skálovu modelu a tím více či méně i k principům terapeutické komunity.

Kamil Kalina

(z publikace „Terapeutická komunita – obecný model a jeho uplatnění v léčbě závislosti“, připravováno pro GRADA Publishing k vydání v r. 2008)

4 JITKA VODŇANSKÁ NAVLÉKÁ KORÁLKY VZPOMÍNEK

Rok 1969. Vedena svým osudem či karmou jdu drze konkurzovat na místo psychologa do Apolináře. Jsem ještě mladé trdlo a k tomu antropolog. Jaroslav mě lživě nechává samotnou se svoji maminkou, aby si mě prohlédla ženským okem. To mě schválilo. První kolo mám za sebou. Hlavní slovo mají ale Jaroslavovi milovaní pacienti. Ti po jakémsi mnou předvedeném psychodramatu rozhodují. Můj budoucí šéf na dalších cca 30 let mě přijímá. Tehdy ještě vůbec netuším, jaké mě potkalo životní štěstí. Prvních pár let to tak vůbec nevypadá. Nedovedu ještě ocenit sílu nekompromisních postojů, vůle, neutuchající kreativity. Jsme všichni, spíše všechny – hypnotizovány jeho charismatem, nadšenectvím, zápallem, vírou. Nikdy nikde jsem neviděla tolik oddanosti závislým.

Kdo chce zapalovat, musí sám hořet. Předané poselství. Apolinář je svět sám pro sebe. Svět s duší. Barevný, smysluplný, náročný, plný svět v prázdné šedi. Platí jiné zákony. Za časů bolševika místo povinných prvomájových průvodů přespolní memoriálové běhy. Apolinářské Silvestry bez alkoholu. Terapeuti sepiší, nastudují a zahrají pro pacienty divadlo. Skála v paruce, Arnošta Mařová v plavkách v neckách ... o půlnoci pochodňový běh po magické apolinářské zahradě ...

Plná dávka psychoterapie – komunity, skupiny, deníky, kluby, neverbálky... První moje muzikoterapie s Jaroslavem... On na housle, já na buben. Oba to moc neumíme, ale je veselo ... Dětské tábory v Lojovicích, doléčování na Dobronické louce, rodinná terapie v Červeném Dvoře. Přílehlá království nabízejí prostor k dalším terapeutickým výbojům. Každý běžný den srší energií, řádem, totální odevzdaností. Pracujeme často o svátcích, nedělích a kupodivu se nikdy neptáme co za to. Učíme se. Čas vymazal chvilky zoufalosti, nejistoty a strachů. Zůstal vděk.

Jitka Vodňanská

(z článku „Pro svatého Petra“, 26. 11. 2007)

¹ Autor této práce dříve tuto souvislost obhajoval (Kalina a kol., 2001; Těminová, Adameček a Kalina, 2003) s tím, že poznatky mohl přivést na pražskou psychiatrickou kliniku Ferdinand Knobloch ze studijního pobytu v Londýně v r. 1946–47 (viz dále v textu). Nevšimal (2005) ale píše s odvoláním na osobní komunikaci se Skálou, že o Jonesově modelu TK se Skála dozvěděl od Knoblocha až v polovině padesátých let.

² Na Makarenkovu tradici se odvolává i současný primář Apolináře MUDr. Petr Popov (osobní komunikace, 2005), např. i v případě odpovědnosti kolektivu za prohrášky jednotlivců.

³ Miněna je zde TK „demokratického“ typu v podání Maxwella Jonese.

SKÁLA A SPOL. – APOLINÁŘ A NEALKOHOLOVÉ DROGY

Historie české adiktologie je v poválečných letech spojena zvláště se třemi jmény, která jsou zároveň významnými i pro vznik a rozvoj české psychoterapie a jejím nejvýznamnějším vzdělávacím a výcvikovým systémem zvaným podle jeho zakladatelů SUR – Skála, Urban Rubeš. Snad shodou náhod či prozřetelnosti převzali tito dva psychiatři (S, R) a jeden psycholog (U) role, které dle Freudova modelu skládají celek osobnosti jedince. Jejich vlastní osobnosti byly rozdílné. Skála a jeho práce byly pod dominancí jeho silného EGA, Urban byl jasné SUPEREGO a Rubeš ID. Ego si tedy našlo svoje poslání v práci s alkoholiky, superego dominanci nad studenty morálkou, teorií a formou daného oboru, Id se realizovalo nejlépe ve světě slasti a rizik nealkoholových drog stejně jako v lehce exhibiční guruovské uvolněnosti. Vše se samozřejmě vzájemně prolínalo, ovlivňovalo, sem tam i soupeřilo, díkybohu relativně dosti noblesně v intencích staré psychiatrické školy. Problém alkoholu byl společensky samozřejmě pocíťován dlouhodobě jako legitimní a v tomto smyslu byl Skála i oficiálním reprezentantem protialkoholního působení. Části klasické psychiatrie byl ovšem brán poněkud přezíravě jako „spíše tělocvikář“, neboť důraz na režimovou léčbu, četné fyzické aktivity a náročný bodový systém byly pro některé kolegy těžko přijatelnou novinkou. Postupně si ovšem získal svoji vytrvalostí a výsledky většinový respekt. Pokud mohu posoudit, byl Skálův vztah k problémům nealkoholových drog zpočátku spíše okrajový. Ostatně v pounorovém Československu dominovali v nealkoholové klientele dosti dlouho tzv. práškaři, lékaři či zdravotničtí pracovníci. Existovala sice relativně malá skupina mimozdravotnických experimentátorů, kteří se pomalu propadali do závislosti, ale režim nechtěl, aby se o drogové situaci příliš mluvilo. V tzv. socialismu byl tento problém vnímán jako nepatrný a naopak byl interpretován jako příznak kapitalismu zahnívajícího, degenerujícího ... Skála ovšem vzal pod svá křídla Středisko drogových závislostí (SDZ), které se jako první a dlouhou dobu jediné zařízení v ČR ambulantně specializovalo na práci s nealkoholovou klientelou. Ne náhodou SDZ vedl Rubeš a spolupracoval tam i Urban, to vše ovšem v rozsahu dvou úvazků. V roce 1979 došel Skála k poznání, že je třeba zvláště pracovat s mladými problémovými uživateli alkoholu i nealkoholových drog, kteří se začali více v léčbě objevovat. To působilo problémy mezi staršími i mezi „alkoholiky a feťáky“. Byla tedy založena tzv. světnice mladých, kde byla asi polovina nealkoholových pacientů a měla i mírně modifikovaný režim léčby. Světnice mladých byla pro mě jako začínajícího terapeuta vlastně formálním vstupem do oboru (po předchozí dobrovolnické spolupráci s Rubešem). SDZ jako instituce s dosti silnými vazbami osobními i organizačními propojená se Skálovým Apolinářem byla postupně personálně posilována a v rámci Fakultní nemocnice 2 i více podporována. Skála stejně jako jeho nástupci byl vůči SDZ a jejímu vedení respektující a tolerantní. Ostatně byl, byť i posléze neformálně,

stále v celém areálu Apolináře přítomen ať fyzicky či duchem. Po revoluci se drogová situace ve společnosti začala rychle měnit, SDZ přešlo fakticky do nestátní sféry (jeho pracovníci založili dodnes fungující DROP-IN) a začala nová éra české adiktologie, která však byla i nadále ovlivňována důsledky práce jejich faktických zakladatelů – Skály, Rubeše i Urbana.

Ivan Douda

(původní příspěvek pro toto číslo Zaostřeno na drogy)

SKÁLA V PSYCHOTERAPII – SUR

Zásadní je rovněž Skálova činnost v oblasti psychoterapie. Sám označuje alkoholologii za svoji profesi a psychoterapii za svoje hobby, ale během jeho činnosti v Apolináři se psychoterapie stávala stále významnější a posléze bazální složkou terapeutického programu. Pro Skálův vlastní psychotherapeutický vývoj byla významná účast na psychotherapeutických týdnech v Lindau, kde byl celkem patnáctkrát. Spolu s Jaroslavem Rubešem a Eduardem Urbanem založil SUR – dynamicky zaměřený a skupinově i komunitně pojatý vzdělávací model v psychoterapii. V letech 1968–1997 zakládá, či spoluzakládá celkem 20 sebezkušnostních výcvikových komunit (představuje to 50 skupin s více než 500 frekventanty za účasti 50 párových terapeutů).

Petr Popov

(z medailonu doc. MUDr. Jaroslava Skály, CSc. předneseného při příležitosti předání Ceny adiktologie za celoživotní dílo a přínos oboru, 29. 6. 2006)

Systém a model psychotherapeutického výcviku SUR je spojen se jmény Skála, Urban a Rubeš, jejichž iniciály mu daly jméno. Vedle Skálova léčebného systému představuje SUR další původní český příspěvek k vývoji TK. Jeho originalita spočívá především ve spojení výcviku ve skupinové psychoterapii s širším a hlubším rozměrem velké skupiny, výcvikového společenství pracujícího na principech terapeutické komunity demokratické linie. První výcviková komunita, z níž SUR vznikl, zahájila svou práci v r. 1967. Vedoucími skupin byli vedle Skály, Rubeše a Urbana také Bouchal a Junová. Po pěti letech Skála, Urban a Rubeš založili samostatné komunity. Do r. 1990 vzniklo ve třech liniích systému SUR celkem 17 výcvikových komunit, jimiž prošlo více než 400 účastníků. V r. 2005 se celkový počet absolventů výcviku SUR nebo typu SUR odhadoval na více než 1000. Výcvikový model SUR se během let vyvíjel a různě diferencoval,

Poslyšte příběh SUR

Žili v České zemi tři mužové, vynikající vzdělaností, moudrostí a odvahou, i když ne vždy stejnou měrou tím vším: Skála, Urban a Rubeš. Tehdy se v zemi nakrátko volněji dýchalo, zrály nové myšlenky a lidé toužili po svobodě a vzdělání. I řekli si tito tři navzájem: „Učíme společenství, v němž by se starší i mladší učili psychoterapii, ale nikoliv z knih či přednášení, ale tak, aby každý v sobě zakusil bolest i radost růstu a zrání.“

... Tehdy doba byla opět temná a nepřála svobodě a novým myšlenkám, avšak touha po svobodě a vzdělání v lidech nezanikla. Ani SUR nezaniknul a žily jeho tři větve, a společenství SUR byla chráněným přístavem a oázou, a SUR byl tím více potřebný, že učil nejen psychoterapii, ale rovněž volně dýchat, zpřítomnit a nemít strach z pravdivého slova. Neboť to také patří ke zrání, a nemá člověk zrát k nesvobodě, ale k svobodě.

A bylo úsloví, že pro SUR každý z otců zakladatelů byl jinak přínosný: Urban představoval Superego, Skála Ego a Rubeš Id. Ať tak či onak, různí to byli lidé a různé byly i kmeny, které založili, ale v různosti byli jednotou a obraceli se k jedné půdě, z níž vzešli, jako tři stromy na jednom pahorku rostoucí, což náš znak zobrazuje.

Kamil Kalina

(Příběh SUR aneb odkud jsme přišli – z promluvy k účastníkům psychotherapeutického výcviku v komunitě SUR 2000, září 2002)

jeho základní charakteristiky se však příliš neměnily. Lze je popsat takto:

■ Ústředním principem je výcviková práce probíhající souběžně ve velké skupině (výcviková komunita, využívající principy terapeutické komunity) a v malé skupině, která je součástí komunity.

■ Počet skupin v komunitě je 2–4. Obvykle jde o 3 skupiny, ale komunity se dvěma či čtyřmi skupinami se rovněž vyskytují.

■ Skupina má 8–12 členů; je brán zřetel na rovnoměrné zastoupení žen a mužů, i když to není v praxi vždy splnitelné (ženy převažují). Jinak sestavování skupin zohledňuje obvyklé skupinové kontraindikace.

■ Výcvikovou skupinu vedou dva výcvikovní terapeuti, muž a žena (tento prvek se ustálil až v 80. letech, v prvním období SUR vedl skupinu jeden terapeut).

■ Komunitu vede 1–2 vedoucí.

■ Výcvik trvá obvykle 4–5 let. Během jednoho výcvikového roku se střídají „komunitní týdny“ (setkání celé komunity, obvykle 1, někdy 2 týdny ročně) a víkendová setkání (2–3 víkendy ročně), na nichž se schází buď jednotlivé skupiny samostatně, nebo celá komunita.

■ Výcvik obvykle během těchto 4–5 let poskytuje minimálně 500 výcvikových hodin.

■ Během setkání celé komunity (např. „komunitní týden“) se během dne střídají aktivity celé komunity (ranní setkání, workshopy, kluby apod.) a oddělená sezení jednotlivých skupin.

■ Vedoucí komunity dochází s jistou pravidelností do jednotlivých skupin jako pozorovatel a poskytuje interní supervizi vedoucím skupin. Vedení skupiny pod supervizí je chápáno jako „další stupeň výcviku“.

■ Výcvikový tým (vedoucí komunity a vedoucí skupin) se denně setkává, probírá záležitosti komunity a skupin a poskytuje si vzájemnou supervizi.

Organizace a koncepce výcvikové situace čerpala podněty z praxe terapeutických komunit, které v šedesátých letech v ČR existovaly: ze Skálova Apolináře⁴ a z terapeutických komunit pro neurotiky v Lobči (Knobloch, Mrázek, Junová), v Brně (Bouchal) a Kroměříži (Kratochvíl). Inspirací pro zakladatele byly i výcvikové dílny na psychotherapeutických sympoziích v Lindau (tehdejší Západní Německo).

V aplikaci principů terapeutické komunity se SUR vždy odvolával na Maxwella Jonese a obecně se hlásil k dynamické (psychodynamické) orientaci. Vstřebal některé prvky psychoanalýzy, později skupinové analýzy, ale také humanistických, existenciálních, interpersonálních i kognitivně behaviorálních terapií. Akcent na to či ono se liší v jednotlivých komunitách a často i skupinách. Spíše než o eklekticismus však šlo o tvořivou syntézu, přiměřenou období vzniku a prvním dekadám vývoje. V době normalizace byl SUR „ostrovem pozitivní deviance“ a platformou pro svobodné názory a postoje. Patřil k tzv. odbornému disentu (podobně jako různé aktivity v oblasti filosofie, ekologie, ekonomie atd.) a měl sympatizující či přímé propojení s disentem občanským. Řadu let byl sledován Státní bezpečností (viz Wigfall, 2001, a osobní zkušenost autora). Skála byl integrující osobností SUR i v době, kdy se už větvil na jednotlivé linie. Založil a vedl „Aktiv SUR“, kde se pravidelně setkávali vedoucí komunit a skupin, sdělovali si zkušenosti, tříbili názory a postoje a schvalovali nové komunity. Tak se z neformálního hnutí vytvářely základy systému a školy. Až v polovině osmdesátých let předal Skála vedení Aktivu SUR Jiřímu Krombholzovi.

⁴ Komunitní týdny se značně podobají zejména týdenním výjezdům apolinářských pacientů a terapeutů do přírody.

Devadesátá léta vedla k určitému rozvolnění. Výcvik „typu SUR“ aplikovali jeho absolventi v nově zakládaných výcvikových centrech, vedle toho pokračoval neformalizovaný „původní SUR“ a nadále se scházeli Aktiv. Identita SUR začala být nejasná. V r. 1999 proto Aktiv SUR rozhodl ustavit sdružení SUR, jehož prvním předsedou se stal Jiří Krombholz. Od té doby sdružení SUR jako akreditovaný výcvikový institut udržuje a rozvíjí tradici výcvikového modelu.

Kamil Kalina

(SUR – z publikace „Terapeutická komunita – obecný model a jeho uplatnění v léčbě závislosti“, připravováno pro GRADA Publishing k vydání v r. 2008)

Jana Kalinová: Logo SUR

kresba tuší, 1992, motiv 1983

Pravděpodobně nejnámější grafikou Jany Kalinové je emblém SUR – systému vzdělávání v psychoterapii, nazvaného podle iniciál zakladatelů, Skály, Urbana a Rubeše. „Jednotu v různosti“ tři zakladatelských osobností symbolizují tři odlišné stromy na jednom pahorku. Motiv se poprvé objevil v r. 1983 na malých keramických reliéfech předávaných zakladatelům jako pamětní plakety k 15. výročí počátku SUR. Grafická podoba začala být používána na počátku devadesátých let na diplomech. Sdružení SUR, založené v r. 1999, přijalo tento emblém jako svoje logo a se svolením autorky jej registrovalo jako svoji chráněnou známku. *(z textu k posmrtné výstavě autorky, leden 2008)*

Komunita SUR – Skála-Urban-Rubeš. Ojedinělý projekt, který funguje skvěle dodnes. Jaroslav v mé komunitě dědečkem, vedoucím, supervizorem, manažerem, přísným superegem a laskavým spoluhráčem. Mnohorole se už dnes nepěstují. Tehdy nevadily. Učily tak, jak učit dobrý, odvážný, veselý, přísný i moudrý rodič.

Jitka Vodňanská

(Jitka Vodňanská navléká korálky vzpomínek – z internetového článku „Pro svatého Petra“, 26. 11. 2007)

Jméno Jaroslava Skály je vytesáno na mnoha základních kamenech, na některých symbolicky, ale jsou i instituce, které jeho jméno reálně nesou.

Před 40 lety Jaroslav pochopil potřebu odborného vzdělávání psychoterapeutů a byl u zrodu psychoterapeutické školy.

Skála, Urban a Rubeš spustili tehdy u nás první systematický výcvik, výchovu a vzdělávání v psychoterapii který je dnes jeden z největších výcvikových akreditovaných systémů u nás a je – také po něm – známý pod jménem SUR. Zakladatelé ho koncipovali ho jako skupinovou, komunitně realizovanou psychoterapii a Jaroslav mu svými typickými vlastnostmi – řádem, důsledností, tahem a vytrvalostí – dával výrazný rys a byl mu oporou i v době, kdy vnější i vnitřní tlaky jeho celistvost ohrožovaly. Jako výcvikový terapeut a jako supervizor byl činný prakticky do posledních let života.

V současné době za osobou Jaroslava Skály stojí již více než 2000 absolventů tohoto výcvikového systému a v jejich psychoterapeutických chromosomech jsou nesmazatelně zařazeny geny Jaroslavovy osobnosti.

Spoluzakladatelé systému SUR nás opustili již dříve. Jaroslav jako správný kapitán odešel ze zakladatelů poslední.

Loď se ale nepotápí. My, jimž Jaroslav tuto část své štafety předal, budeme kormidlo v tom kursu, který také Jaroslav

nastavil, držet dál a slibujeme, že jeho stopa z toho, co předáváme našim žákům, nezmizí. Sbohem Jaroslave, děkujeme.

Jiří Krombholz

(Kapitán odešel, loď se nepotápí – z proslovu na smutečním obřadu, listopad 2007)

Když jsme svého času hovořili o tom, co je to vlastně hnutí SUR, pronesl Jaroslav větu, která mne velmi zaujala, neboť o celou koňskou dráhu přesahovala její dosavadní pojetí. Obsahovala totiž potence a možnosti rozvoje systému několika směry a otevírala řadu aplikací za svůj dosavadní obzor. „SUR“, řekl, „je model občanské společnosti. Oba mají jasné cíle, závazná pravidla a oba se zajímají o každého svého člena. Oba také vyžadují osobní angažovanost a osobní odpovědnost. SUR dodává občanské společnosti kvalitní občany!“

Jiří Růžička

(Vzpomínka na Jaroslava Skálu – z článku k úmrtí a proslovu na smutečním obřadu, listopad 2007)

SKÁLA V PSYCHOTERAPII MIMO SUR

Od roku 1973 pracoval v psychoterapeutické sekci Psychiatrické společnosti, jejím vedením byl pověřen v roce 1982. Podílel se na vytvoření samostatné Společnosti pro psychoterapii a rodinnou terapii a vedl ji do roku 1994. Zkušenosti z desetileté činnosti Pražské psychoterapeutické fakulty využil při založení Vysoké školy sociálně psychologické. V období života, kdy nejaktivnější senioři studují univerzity třetího věku, tak Skála aktivně vysokoškolské curriculum tvoří.

Petr Popov

(z medailonu doc. MUDr. Jaroslava Skály, CSc. – předneseného při příležitosti předání Ceny adiktologie za celoživotní dílo a přínos oboru, 29. 6. 2006)

Psal se rok 1976. Tehdy, v počátcích mé profesní kariéry za mnou přišel Zdeněk Eis a poněkud tajuplně se mne ptal, co si myslím o stavu naší psychoterapie. Řekl jsem mu, co si myslím, a také jsem napsal, jak to vidím. Po čase se vrátil a zeptal se mne, zdali bych se nechtěl ještě s několika lidmi setkat

u docenta Skály, kterému se moje připomínky a názory zdály „zajímavé“. Mezi dalšími pozvanými byli kromě PhDr. Zdeňka Eise také MUDr. Petr Příhoda, prim. MUDr. Zdeněk Mrázek, prof. PhDr. Jan Vymětal a doc. MUDr. Vladimír Hort. Skála nás tehdy vyzval, abychom vyslovili svůj názor na stav psychoterapie i na možnosti jak psychoterapii pomoci. Tím to ale nekončilo. Položil otázku, kterou se lišil od ostatních. „Co uděláš ty? Co s tím uděláme my? Zítra ráno ti zavolám, kolik už máš hotovo!“ Volal, jako každý den následujících třicet let v 7:15 ráno!

V uvedené sestavě jsme vymysleli Kabinet psychoterapie a Jaroslavovým parádním kouskem bylo jeho zřízení přímo pod nosem tehdejší, hrubě materialisticky založené Psychiatrické kliniky. Ta sice tenkrát neměla s psychoterapií nic společného, považovala ji za libůstku, v nejlepším případě za jakousi léčebnou pomůcku, ale tím se Jaroslav netrápil. Prostě vedení kliniky uvědomil o tom, že má při sobě jakýsi sbor dobrovolníků a tím pádem jsme mohli ve volném čase v Kabinetu, který jinak sídlil v Apolináři, pracovat a vydávat odborné texty, které dostaly název Psychoterapeutické sešity a vyšlo jich 57. Na půdě Kabinetu byly do tehdejšího Československa uvedeny a mnohostranně modifikovány balintovské skupiny (Růžička, Skála, Mrázek, Eis, Hort, Šimek, Koblík a další), probíhaly semináře a pod hlavičkou kabinetu byly rovněž organizovány psychoterapeutické výcvikové komunity typu SUR. Vzdělávali jsme sebe i budoucí psychoterapeuty a pěstovali všestranné kontakty napříč obory, profesemi a zájmy, krásná a svobodná byla pravidelná kolokvia. Letos proběhlo již šestadvacáté. Spolupráce s Jaroslavem byla nejen soustavná práce, ale také jedno velké dobrodružství, které také přinášelo nečekaně nová poznání. Ještě dnes vzpomínají na Slovensku na návštěvu, když Jaroslav dělal balintovské skupiny se soudci přímo ve věznici. Všichni do jednoho si poprvé uvědomili, do jakého prostředí posílají odsouzené.

Když minulý režim ztrácel dech, Skála neváhal udělat z Kabinetu Psychoterapeutický institut (1987). Pro okolí to vypadalo trochu bláznivě, jakýpak institut. Ale to byl jen další krok rozvoje. Dlouholetý člen kolegia PhDr. Antonín Šimek pak svižně založil a neopakovatelným způsobem řídil Východočeský institut, MUDr. Vladislav Chvála s PhDr. Ludmilou Trapkovou Severočeský institut. V Pražském psychoterapeutickém institutu se vystřídalo několik kolegů a měli by být připomenuti věrní a spolehliví Karel Koblík a Pavla Kellerová, krátce se zapojili také kolegyně Anna Jirsová, Radkin Honzák, Leoš Horák (ten pak založil vlastní Epoché) a v poslední době také Hana Junová. Dalším významným počinem Skály bylo vyhlášení samostatné Psychoterapeutické společnosti v rámci České lékařské společnosti J. E. Purkyně. Dnes se to možná zdá být maličkost, ale před revolucí v r. 1989 k tomu bylo třeba velké odvahy a rozhodnosti, kterou prokázal v úsilí prosadit myšlenku samostatnosti. Dnes je to svébytný, rychle se rozvíjející obor, jehož rozlet Skála uvolnil svým předsednictvím. Jednou, bylo to těsně před revolucí, jsme tak spolu seděli a já jsem Jaroslavovi vykládal svoji představu Antropologické

univerzity. Jaroslav seděl a soustředěně naslouchal. Pak jsem se zeptal. „A co ale uděláme teď? No ustavíme fakultu, ne, raději vysokou školu, tu universitu!“ Přitvrzovali jsme. „A bude stejně dobrá jako Oxford! Pak ji vyvezeme do zahraničí, do Austrálie, do Tasmánie“, trumfovali jsme se. Byla to obrovská radost a velká legrace, ale oba jsme věděli, že to myslíme smrtelně vážně. Jen jsem žasnul nad jeho klukovskou odvahou a mladistvým nespoutaným duchem. To Jaroslavovi bylo 75 let! A ve svých osmdesáti vstoupil do mezinárodního výcviku v supervizi!

Psychoterapie pro Skálu nikdy nebyla posvátná kráva určená jen pro vyvolené. A tak jsme stáli u zrodu veřejnosti otevřené šance vzdělávat sami sebe, kultivovat a rozvíjet své vztahy a upevňovat poznání. Když se poprvé zaplnila aula Psychoterapeutické fakulty, byli jsme napjatí jako struny. A od té doby pokaždé, po celých šestnáct následujících let si Jaroslav nechával hlásit počet posluchačů. „Tak naposledy, Jaroslave, jich bylo 374“.

Skála se podílel na přípravě programu vysokoškolského studia sociální práce a psychoterapie i plánování jejího dalšího rozvoje – nyní je to Pražská vysoká škola psychosociálních studií.

Nebylo to snadné, protože tím, že jsme překračovali zvyklosti, budili jsme mnoho pozornosti a vzbuzovali obavy, zda myšlenka studijní komunity jako součásti komunity občanské bude dobře uvedena do života. Rovněž jsme vstupovali na neznámou půdu, když jsem za ním přišel s nápadem kombinovat důkladné sebepoznání v komunitně skupinovém uspořádání (typ SUR) s vysokoškolským studiem. Bylo to velmi těžké období. A tehdy mne věta: „Já to necítím špatně, žádná červená ani oranžová světla mi neblíkají“ zcela vysvobodila z obav a pochybností.

A pak dodal: „Potíže přijdou vždycky, ale budeme se jimi zabývat až nastane jejich čas. Uvidíme za patnáct let! Teď se nezapomej tím, co by se mohlo nepovést a starej se o to, aby se povedlo to, co se povést musí“. Jak prosté!

Jiří Růžička

(Vzpomínka na Jaroslava Skálu – z internetového článku k úmrtí a proslovu na smutečním obřadu, listopad 2007)

OBČANSKÁ STATEČNOST

K čemu by bylo vynikající vzdělání, vědecká sláva, pracovní nasazení – kdyby člověku chyběla spravedlivost a občanská statečnost? Jsou doby, kdy bez těchto ctností mnohé ani nevznikne anebo nepřežije...

Mišpacha přežila také díky Jaroslavu Skálovi.

Naše hudební skupina vznikla napřed jako domácí zpívání, kdy jsme si úmorná léta sedmdesátá osvěžovali písničkami. Byla to „lidová duchovní píseň židovská“, jak pravila muzikoložka a zakladatelka Hana Rothová, a dala nám jméno MIŠPACHA, to jest RODINA. Později nás zpívalo už rodin několik a ještě pár věrných jedinců. V letech osmdesátých pak asi polovina členů jsme byli psychoterapeuti, absolventi Skálovských komunit. Jenže – vlastně jsme zpívat nesměli. Existovala v té době předběžná cenzura: hudební skupina, pokud chtěla existovat, musela mít zřizovatele, to jest nějakou oficiální instituci, která se zaručila a za muzikanty pak nesla „ideovou a kádrovou zodpovědnost“.

Mišpacha mezi těmi sedmdesátými a osmdesátými lety nabyla na sezpívání a na zkušenostech zpěvu bez povolení. Zaspívali jsme párkrát na festivalech duchovní písně a v evangelických kostelích – s výsledkem, že naše písničky se okamžitě rozšířily na páscích, ale pana faráře obtěžovali (kvůli nám) estébáci až onemocněli... Co režimu vadilo? Že to byly písně duchovní? Že to byl folklor židovský? Asi oboje. Legálního zřizovatele jsme stále hledali, ale marně ...

Skálovy komunity začínaly rozcvíčkou. A taky písničkou. Všichni jsme znali a s chutí zpívali Jaroslavovy oblíbené „Naše Anna má“ a „Abstinuju, dobře žiju, a ty taky, a ty taky...“. Pak jsme na komunitu přinesli písničky Mišpachy a Jaroslav se viditelně potěšil ...

Nemuseli jsme ho nikterak přemlouvat. Sepsali jsme dohodu a Jaroslav se samozřejmějností podepsal, že Psychoterapeutická sekce se stává pro Mišpachu zřizovatelem. Tato „Zřizovatelská dohoda“ obsahovala pak ještě dva další roztomile prosté body: soubor se zavázal „pro zřizovatele podle jeho přání uspořádat hudební vystoupení ze svého repertoáru“ (jak moc rádi jsme uspořádali!) a dále: „z této dohody nevyplývají pro žádnou ze stran žádné hmotné závazky“ (peníze opravdu nehrály roli). Zřizovatelská dohoda byla podepsána 5. května 1989 a pak už směla Mišpacha uspořádat koncert. Dnes takový počín – podepsat zřizovatelskou dohodu hudební skupině – vypadá banálně. Nicméně, za bezmála dvacet let existence Mišpachy byl Jaroslav jediný, kdo se odvážil za nás takto postavit. První regulérní koncert Mišpachy se potom konal Na Chmelnici dne 28. května 1989.

Mišpacha stále žije a zpívá, již několikátou generaci. Přežila. Také díky Jaroslavovi Skálovi.

A ještě jednu mimořádnou vzpomínku mám na Jaroslava. Bylo to ještě dříve, na počátku let sedmdesátých, v době čistek: podobně jako desetitisíce dalších jsem tehdy přišla o místo. Rozhodla jsem se změnit profesí: o lidské osudy se už nemohu

zajímat jako novinářka, ale jako terapeutka – rozhodla jsem se vstoupit do výcviku. Ozval se tehdy hlas, že moje přítomnost SUR politicky poškodí – ale Jaroslav Skála byl jedním z těch, kdo mou účast

ve výcviku prosadil. Vůbec jsme se předtím neznali! Učinil tak z principu samozřejmé občanské spravedlivosti. A v té době se všichni tolik báli, z hlediska dneška naprosto nepředstavitelně. To, co vypadá dnes jako samozřejmost, bylo tehdy občanskou statečností a velikou podporou mravní. Bude se nám stýskat.

Helena Klímová

(Cadik ka tamar jikrach – spravedlivý jako palma kvést bude, Žalm 92,13)

POSLEDNÍ VĚTY

Odborná obec vyjadřuje dík člověku, který stál u zrodu oboru léčby závislostí v naší zemi a během celé své profesionální kariéry obětavě pomáhal svým kolegům dále obor rozvíjet ku prospěchu našich pacientů.

MUDr. Petr Popov

*primář Apolináře – Oddělení léčby závislostí VFN v Praze
předseda Společnosti pro návykové nemoci ČLS J. E. Purkyně*

Jaroslav byl jedním z několika málo velkých mužů, které jsem měl to štěstí potkat. Jeho schopnost svobodně myslet a uskutečňovat cokoli, co skýtalo sebemenší naději na úspěch, a přitom mohlo být prospěšné lidem, byla nesouměřitelná! Jeho vytrvalost, poctivost a sebekritičnost nevídaná. I když byl o několik generací starší, stal se pro mnohé z nás kolegou, ale také velkým kamarádem a přítelem. Naše obec měla štěstí, že s námi v ní po dlouhý čas žil a byl právě on.

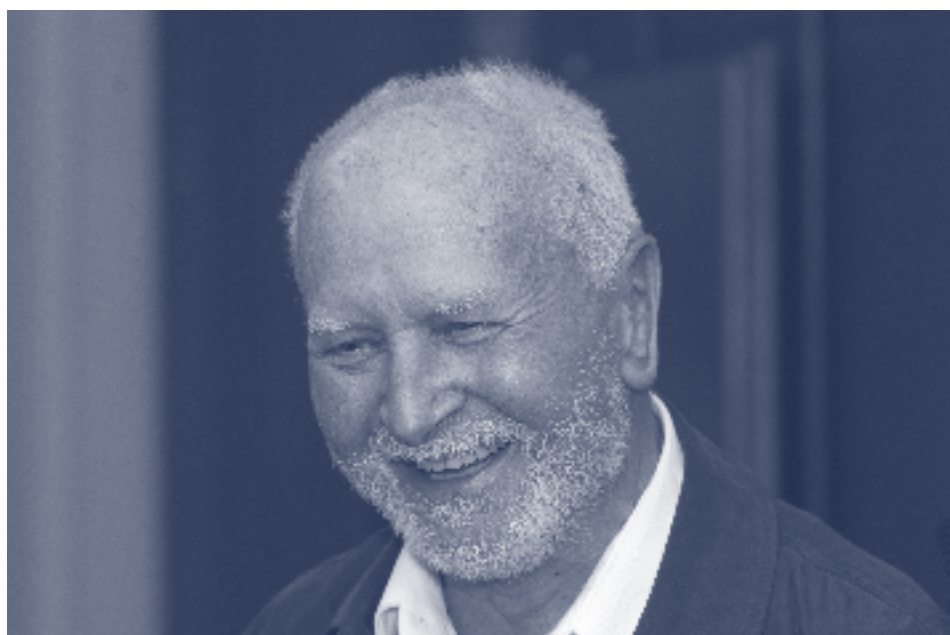
PhDr. Jiří Růžička, PhD.

*rektor Pražské vysoké školy psychosociálních studií,
místopředseda České psychoterapeutické společnosti ČLS
J. E. Purkyně*

Dobře, že Skálovi následovníci nad jeho rakví nesoupeřili o to, kdo je pravým následovníkem, a třeba se i víc sblížili. Co mají tito různorodí lidé společného kromě toho, že jejich život a dráhu silně ovlivnila mnohorozměrná osobnost patriarchy? Šťastné dědictví, které má tolik dědiců! ... když nikdo z nich nechce být tím jediným. A zajímavý ten, kdo to takhle odkázal.

doc. MUDr. PhDr. Kamil Kalina, CSc.

*Centrum adiktologie – odborné pracoviště Psychiatrické kliniky
1. LF UK a VFN v Praze,
Sekretariát Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky,
Odborná rada SUR*

Hlavní zdroje informací

- Skála, J., Lékařův maraton, Praha: Argo, 1997, ISBN 80-202-0663-9
- Skála, J., Historie léčby závislosti v České republice, in Drogy a drogové závislosti, Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, ISBN 80-86734-05-6
- Třeštková, H., Nebylo to marný, filmový portrét Jaroslava Skály, 2006 – záznam pořadu je možno spustit ze stránek internetového vysílání České televize: <http://www.ceskatelevize.cz/vysilani/1162896187-pamet-20-stoleti/20456226254-25.05.2006-20:00-nebylo-to-marny.html>

Informace na webu

http://www.drogy-info.cz/index.php/info/press_centrum/jaroslav_skala_zemrel – Jaroslav Skála zemřel (národní drogový informační portál drogy-info.cz)

<http://www.adiktologie.cz/articles/cz/57/1169/AZ-MA-CESTA-SKONCI-SKALOU-CHCI-SE-STAT.html> – Až má cesta skončit, skálou chci se stát (stránky Centra adiktologie, Psychiatrická klinika 1. LF UK)

<http://www.viap.cz/skala.htm> – vzpomínky na J. Skálu na stránkách Pražské vysoké školy psychosociálních studií

http://www.lidovky.cz/jaroslav-skala-dokoncil-maraton-dai-/In_noviny.asp?c=A071129_000044_In_noviny_sko&klic=222676&mes=071129_0 – Popov, P., Jaroslav Skála dokončil maraton, Lidové noviny 29. 11. 2007

<http://www.psychoterapeuti.cz/aktuality/smutna-zprava> – Vodňanská, J., Pro svatého Petra

<http://snncls.cz/2007/11/27/zemrel-jaroslav-skala/> – Zemřel Jaroslav Skála (stránky Společnosti pro návykové nemoci ČLS JEP)

Zaostřeno na drogy

Vydává ■ Úřad vlády České republiky
Nábřeží E. Beneše 4, 118 01 Praha 1
IČO 00006599

Adresa redakce ■ Vladislavova 4, Praha 1, tel. 296 153 222

Odpočívá ■ Ing. Eva Škrdlantová

Autoři tohoto čísla ■ doc. MUDr. PhDr. Kamil Kalina, CSc., PhDr. Ivan Douda, PhDr. Helena Klímová, CSc., MUDr. Jiří Krombholz, MUDr. Petr Popov, PhDr. Jiří Růžička, Ph.D. a RNDr. Jitka Vodňanská.

Foto ■ Václav Kríž a PhDr. Oswald Schorm

Toto číslo vychází 29. února 2008.

Evidenční číslo Ministerstva kultury ČR: MK ČR E 14088.

ISSN 1214-1089

Neprodejně. Distribuci zajišťuje vydavatel.

© Úřad vlády České republiky, 2007

Toto číslo Zaostřeno na drogy připravil Sekretariát Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky. Editor tohoto čísla: MUDr. PhDr. Kamil Kalina, CSc.